

ТАКА ПІЗНЯ, ТАКА НЕМОЖЛИВА ОСІНЬ...

Етюд

Гарбузи лежать коло клуні під сірим брезентом. З городу тягне прогірклим і промоклим огудовим димом. Дід, як лелека, стоїть посеред двору у шапці набакир, з двома відрами. Куфайка на ньому пахне дертю і висівками, пахне тертим буряком і щойно вивезеним гноєм. Біля колодязя на приступці стоїть відро води, а на цямрині сидить здоровенний білий індик. Дідові очі дивляться кудись крізь хлів, крізь паркан, дідові очі повні музики. Він щось мугикає собі під носа про малярку, яка вийшла на берег Дунаю й кинула в воду цвіток. У нього навіть пальці ворущаються, він уявляє, що під ними не дужки відер, а клавіші гармошки. Його пальці замазані мокрою дертю і буряком, але він не зважає. Його серед двору, біля колодязя, запала музика, і сили їй противитись – немає. Навіть цей дощ, ця нудна листопадова мряка, ці настовбурчені похнюплені кури, собака коло буди теж піддаються тій музиці. І я. І корова, що вистромила морду з хліва. Морда мокра і дихає густою парою, а мені вона чогось схожа на лик. Бо ж над нами, між хмарами, світиться просинь, і листопад відчувається так гостро, що хочеться кричати й бігти не знаючи куди, як од голосу мертвих, як од води, крихкої, з брунатним листям на дні.

Хочеться взяти в руки обчухраний ножом білий ціпок і просто зараз погнати ту корову пасти. Розстебнути курточку, закурити «Приму» і йти кудись за коровою, і минулим, і минуцим, і прийдешнім, у якісь далекі осінні луки, туди, де душами стоять копиці покинутого синього сіна, туди, де ліщина шумить і теплими руками напихає кишені горіхами. Туди, де баба Манька, найдобріша баба в селі, теж пасе свою корову коло болота. А корова її теж Манька, а в жовтій торбі у баби хліб, і сало, і прибрезклий сивий огірок. І йде та баба по мокрому холодному піску, по слідах від ратиць, і несе та баба свою запахущу торбу, так несе, що серце болить і не знати куди тікає. А вербова слина падає бабі на плечі і на хустку, співають уві сні вужі, схожі на чорне мотуззя, а баба Манька переходить через потічок, а ногами води не торкається... І я сідаю навпочіпки, поклавши палицю поряд, і дивлюсь на туман і на тіні од вербових гілок, і в моєму горлі росте щось

тяжке і високе, воно не дає мені дихати, воно змушує мене кричати і водночас тамує мій крик. А баба Манька з коровою минають уже другий байрачок, і корова Манька дме, немов хоче догукатися своїх товаришок у цій непроглядній осені, а вони мовчать... Не чує Маньки й моя корова, жумрає собі пожовклий терпкий травостій, і пахне дідом, і хлівом, і підстилкою. Я ховаю голову в коліна і сиджу так довго й напружено, аж поки моє лице не стає гарячим і червоним. Тоді я піднімаю голову і дивлюся на другий байрачок, а там уже тільки кущики терну, тільки несміливі дикі грушки, а на травостої сліди такі, немовби й не ноги там ішли, а тягнулись довгі сувої полотна...

– Ба-а-а-бо-о Ма-а-анько, я при-и-и-йду до ва-а-а-с уве-е-е-че-рі!!! По-мо-о-о-жу ку-у-ри за-га-а-а-ня-а-а-ть!!! Ви ко-о-о-о-ржи-кі-і-в на-а-а-пе-е-е-че-е-е-те-е-е-е?! – кричу я, а з мене вибігає душа білим хлопчиком, лопотить по стежці, біжить не знати куди, женеться, та хтозна чи дожене.

– На-а-а-а-пе-е-е-чу-у-у!.. При-и-и-и-хо-о-о-д-дь! – відповідає мені з туману голос баби Маньки, а корова Манька дме на весь луг, дме і надіється, чекає не дочекається, жде, та хтозна чи діждеться.

І я дістаю з кишені чорну шкуринку і підставляю її дощу, а в кишеню кладу дикую грушку зі стежки, жовту і пахучу. Грушка плаче-плаче і пахне ж, пахне – погребом, небом і червоними кісниками, немов оце їхали її батьки з косовиці, а вона заснула на сні та й скотилася вниз, і лежить та од плачу аж заходиться.

Хмаровиння на небі розсіюється, прозирає тендітне суботнє сонце. Я жену корову назад, додому, додому, додому! Так страшенно мені хочеться одчинити поскоріше наші ворота з вицвілою хусткою набакир, узятися рукою за древні стовпчики, глибоко потріскані, але непорушні, поставлені тут навіки моїм прапрадідом Охтанасієм, який завжди взував чоботи навпаки і гримав на невісток, щоб не топили всього молока на сир, що йому молока хочеться, що йому молока б оце... А сонце освітлює свирідунівську порожню хату, і колоду, де діди чекають на корів, і здоровенне неприкаяне листя кінського щавлю, червоне і зелене.

Сергій ОСОКА народився 23 березня 1980 р. у смт Велика Багачка, що на Полтавщині. У 1997 р. закінчив школу, у 2002 р. – Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Короленка. Працює у сфері журналістики та реклами. Лауреат конкурсів «Гранослов» і «Смолоскип». Автор збірки поезій «Сьома сніжинка січня» (Київ, 2002). Перекладає з іспанської.

– Ціпу, ціпу, ціпу-у-у-у, – виходить зі своєї хати стара кривонога Курячка з підситком чи то підре-штком.

– Гей, Мазурко, йди вже, бо як уперіщу! Іди мені, кажу! – тягне на мотузці свою нахабну розбещену козу Варка крайня.

– Іди, Васю, йди в хату, йди, я тебе прошу, – тихим ласкавим голосом загує в хату сорокалітнього сина-п'яничку Оляна.

А коли я нарешті прочиняю хвіртку, прибираю руку зі стовпчика, впускаю у двір корову і знову визирую з двору, Куряччина хата знову зяє дерев'яними дірками на стрісі, мов шкірить зуби. На Варчиних дверях висить здоровенний страшний замок, а по Олянчиній садибі бродить якась фарбована дачниця у чуперадлистому капелюшку і зносить у багажник червоної «Лади» свої дорожціні рожеві гарбузці, бридливо тримаючи їх пальцями за самісінькі хвостики, відставивши руки, немов боїться забруднитись об гарбузи, дурепа.

Я зачинаю за коровою дверцята і йду в хату. Йду і дивлюся просто перед собою, просто перед собою, перед собою. Повз колодязь з індином, повз приступець із відром, повз гарбузи під брезентом. Відчиняю зелені двері веранди, блакитні сінешні й сині хатні і спинаюся на порозі.

– Бабо, ти сьогодні вже топиш?..

– Топлю, синочку. Думаю, протоплю, а воно, бач, курить. Знать, весною сажу погано трусилу.

У хаті справді стоїть клубами пахучий дим. Я оце зараз умивався б тим димом замість води, такий він теплий і легітний. А баба пхає тріски у плиту, з грюкотом зачинає дверцята і знову відчиняє. Баба зігнута, руками вперлася у свої коліна, хукає на дрова, закашлюється, падає на стілець. З-за припичка виходить неймовірно розкоханий сибірський кіт Мицик, стукається головою об бабині валянки і падає лапами догори, підставляючи тлусте пузо.

– Ош, Серьожко, ош викинь отого чорта! – сплескує баба руками і зразу ж сама хапає kota за шкірку й несе до дверей. Точніше, їй здається, що вона його несе, а насправді той кіт сам ступає задніми лапами по долівці, примружує очі, прикидається ображеним і приреченим, але насправді аж геть не боїться цієї старої баби Явдошки в рясній спідниці і з ключем на поясі, який давно вже нічого не відчиняє.

Я вихоплюю в баби kota, беру його на руки і зариваюся обличчям у смугасту шерсть. Баба з подивом сягає очима за моїм рвучким рухом, спинає очі на котів і дивиться на все з недовірою. Я погладжую котове пузо, він цього не любить і піднімає на мене товсту волохату лапу. Баба дивиться на нас із котом, розкривши рота.

– Синку, ош покинь отого kota! Він де попало лазить, і по гімнах, і скрізь! А ти його до рота! Ош геть викинь його до корови, бо ще за пику вдряпне!..

Кіт не дурний і все добре розуміє. Кіт знається на мені й на бабі. Кіт чудово знає, що краще нехай я

лоскотатиму йому пузо, аніж баба зараз таки винесе його, розігрітого, на дощ, та ще й, чого доброго, колодочкою од ножа по спині на прощання опереже. Тож краще він потерпить мене, а як уже зайде в хату дід і йому нічого не загрожуватиме, можна буде таки трохи дряпнути мені пику, а тоді стрибнути до діда на ліжко, лягти на нього зверху і спати скільки душа забажає...

Баба бере з ослінця чавунець з борщем і тягне його до плити гріти. Борщ червонуватий, буряки й картопля в ньому плавають великими шматками. Баба важко дихає, але ставить той чавун спершу на краєчок, а потім відсуває два найдрібніші кружки і садить посудину, як у гніздо. Плита гуготить, тьмяно блискає лампочка. Баба ще сидить коло плити, ще варить борщ і локшину, ще чистить буряки коло ґанку, закутана глухо в хустки, мов капустина. Баба ще крекче, викидаючи kota, ще вмивається голосно холодною водою о пів на шосту ранку. Баба ще не лежить пластом на ліжку, ще не звертається моторошно невідомо до кого: «Домачок, маненький, іди, лягай коло Явдошки». Ще не прохає діда серед зими піти й упіймати бджолиний рій, щоб не замерз. Баба згадує, як ловила неводом рибу в таємничому лісовому озері Лозуватому: «Мужики запливали на човнах, розкидали неводи, їй-бо, колись наловили отакенні ночви... Якби не та риба, хтозна шо було б...»

Те озеро Лозувате я колись шукав літнього ранку. Не знайшов. Тільки глибочезна і широчезна балка там була з ріденьким очеретом на дні. Казала баба, що озеро те саме набиралось на її пам'яті двічі – раз у 33-му, а раз у 41-му. Казала баба, що довго ще потому, їздячи підводою повз те місце, пильно вдивлявся в балку її чоловік, а мій прадід Трохим – чи не забили джерела, чи не виходить знов із-під землі вода рятувати троє сіл од горя й голоду.

Тим часом дим у хаті розсіюється. І я вже бачу не білі стіни, а якісь замацькорені шпалери. Бабиного ліжка немає. Тільки біла колодочка ножа та сама. Але вже ні глечиків з молоком, ні витопленого білого сиру. Тільки дуби за вікном ті самі. І дід – лежить собі на ліжку, поруч гармошка і будильник. Працює телевизор. Але мицики наші, сірі, смугасті, з товстими волохатими лапами, перевелися. Не мурчать і не залазять уранці ліжко гріти. Може, тому мені тепло, але холодно. Мені рано, але дуже пізно. І не можна знімати вицвілих хусток з воріт, і не можна йти надвечір на кладовище. Можна вийти надвір і слухати осінь, що пригортає до грудей гарбузи під брезентом коло порожньої клуні.

І можна зачинити за собою хатні двері і йти. Йти і дивитися просто перед собою, просто перед собою. Невідомо як і невідомо чим відчувати коров'ячий лик у хліві та ще індику на цямрині. І проходити, проходити повз блакитні, зелені і сині двері. І не оглядатись, у жодному разі не оглядатись...